

Uniwersytet Łódzki
Wydział Nauk o Wychowaniu
Mgr Agnieszka Krawczyk

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ PT. Doświadczenie wielokulturowości.
Na podstawie narracji młodych osób dorosłych pochodzenia żydowskiego

Praca doktorska z dziedziny nauki społecznej; dyscyplina naukowa: pedagogika

Praca przygotowana pod kierunkiem prof. dr hab. Danuty Urbaniak-Zajac, Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk o Wychowaniu

Słowa kluczowe: kultura, międzykulturowość, narracja, młode osoby dorosłe pochodzenia żydowskiego, językowo-narracyjna analiza tekstu, badania jakościowe

W opracowaniu zostały zaprezentowane badania prowadzone w orientacji jakościowej, w dyscyplinie pedagogika. Przedmiot badań stanowiło doświadczenie wielokulturowości odtwarzane na podstawie narracji młodych osób dorosłych pochodzenia żydowskiego. Punktem wyjścia dla prowadzonych rozważań była szeroko rozumiana kultura. Wówczas jest ona ujmowana jako całokształt warunków życia człowieka, tworzonych przez społeczność. Z kolei przebywanie w dwóch (lub więcej) kulturach polega na doświadczaniu różnic, z którymi dana osoba musi sobie radzić na co dzień.

Głównym celem prowadzonych badań była rekonstrukcja wielokulturowych doświadczeń młodych osób dorosłych pochodzenia żydowskiego. Cele szczegółowe zostały sformułowane po to, żeby uzupełnić dwa deficyty, dostrzeżone w literaturze pedagogicznej. Po pierwsze, było to rozszerzenie zakresu badań nad wielo- i międzykulturowością o aspekt wielo- i międzykulturowości występującej na terenach oddalonych od granic państwowych. Po drugie, było to wprowadzenie do metod interpretacji danych stosowanych w pedagogice, metody opartej na analizie językowej.

Badania prowadzone były w latach 2015-2016. Wzięło w nich udział dwanaście młodych osób dorosłych pochodzenia żydowskiego, w tym osiem kobiet i czterech mężczyzn. Dane były zbierane za pomocą wywiadów swobodnych z elementami narracji. Na potrzeby ich analizy opracowana została językowo-narracyjna metoda, na którą składają się zasady polskiej gramatyki, nie będące elementem żadnej innej metody; gramatyka komunikacyjna (w

ujęciu Grażyny Habrajskiej i Aleksego Awdiejewa); a także narratologia (w ujęciu Mieke Bal).

Rozprawa składa się z czterech rozdziałów, a także wprowadzenia i zakończenia. Poszczególne rozdziały budowane są przez trzy warstwy: teoretyczną (rozdział pierwszy), teoretyczno-metodologiczną (rozdział drugi) i analityczną (rozdział trzeci i czwarty). Kwestie omówione w pierwszym rozdziale stanowią źródło założeń konstytuujących przedmiot badań i możliwości jego poznania. W drugim rozdziale przedstawione zostały założenia metodologiczne badań, w tym uzasadnienie potrzeby opracowania nowej metody, a także szczegółowe omówienie językowo-narracyjnej metody analizy tekstu.

W trzecim rozdziale zaprezentowane zostały cztery przypadki kluczowe, czyli losy tych narratorów, których doświadczenia były najbardziej charakterystyczne dla omawianych zagadnień. Zaprezentowane zostały doświadczenia trzech kobiet i jednego mężczyzny, dobrane w taki sposób, żeby każdy kolejny przypadek miał zarówno cechy zbieżne z poprzednim, jak i takie, które w sposób kontrastowy różnią go od poprzedniego.

W czwartym rozdziale przedstawiona została rekonstrukcja wielokulturowych doświadczeń młodych osób dorosłych pochodzenia żydowskiego. W wyniku szczegółowych analiz i interpretacji zebranego materiału badawczego wyróżniono pięć kategorii analitycznych. Pierwszą stanowią źródła wiedzy o własnym pochodzeniu, na które składają się: sposoby transmisji kultury żydowskiej w rodzinie pochodzenia; stosunek rodziców i rodzeństwa do kultury żydowskiej; a także międzygeneracyjny przekaz traumy. Druga kategoria budowana jest przez obszary spotkania dwóch (lub więcej) kultur, na które składają się: rodzina pochodzenia, stanowiąca miejsce pierwszych doświadczeń wielokulturowych; grono rówieśnicze i jego reakcja na wieść o pochodzeniu żydowskim narratorów; rodzina prokreacji, w której konieczne jest łączenie wielokulturowych wartości wnoszonych przez partnerów. Trzecią kategorię stanowi potrzeba wspólnotowości, którą narratorzy realizowali w kręgach towarzyskich i organizacjach żydowskich. Dla wielu z nich istnienie Izraela stanowi zaspokojenie potrzeby posiadania wspólnoty ze wszystkimi Żydami. Czwartą kategorię stanowi intelektualizm i mistycyzm jako przeciwległe bieguny kultury żydowskiej. Intelektualizm ujawnia się w otwartości rodziny pochodzenia na wiedzę, a także w racjonalnej ocenie przez narratorów edukacji katolickiej. Z kolei mistycyzm stanowi próbę wyjaśniania tego, czego racjonalnie wyjaśnić się nie da. Za piątą kategorię uznane zostało znaczenie, jakie narratorzy nadają własnemu pochodzeniu. Robią to poprzez definiowanie własnego pochodzenia, a także poprzez wybór tych elementów kultury żydowskiej, które są obecne w ich aktualnym życiu.

Prezentowane w rozdziale czwartym analizy prowadziły do wyróżnienia czterech typów radzenia sobie z doświadczaniem różnic w kontekście wielokulturowości. Analiza zaprezentowana w podsumowaniu stanowi najwyższy poziom uogólnienia, a także odnosi się bezpośrednio do przyjętego celu badań. Pierwszym typem wyróżnionym w jej ramach jest wolnoczasowe uczestniczenie w kulturze żydowskiej, drugim – zachowywanie balansu pomiędzy kulturą żydowską a dominującą, trzecim – upowszechnianie kultury żydowskiej wśród przedstawicieli kultury dominującej i ostatnim, czwartym – uznanie kultury żydowskiej za dominującą dla swojego życia.